

H Y L L I

I D R I T Ë S

Ubi Spiritus Domini, ibi libertas

(II. ad Cor. III 17)

VOTER
KULTURE
SHQIPTARE

2

FRUER 1944

S H K O D Ë R

HYLLI I DRITËS

E përkohëshme kulturore - letrare e përmuejshme
themelue në vjetin 1913 nga A. GJERGJ FISHTA

Drejtimi dhe mbarështrimi: KUVENDI FRANÇESKAN SHKODËR

PAJTIMI PËR NJI VJETË: në *Shqipni* fr. shq. 30; një numër fr. shq. 4.
Përfjështa fr. shq. 40; një numër fr. shq. 5.

PËRMBAJTJA

Idhuj qi rrëxohen, idhuj qi do të rrëxohen <i>Gjin Shpata</i>	Faqe 1
Nji kushtrim për Kulturë - <i>P. Anton Harapi</i>	» 4
Kulturë e arte në Shqipni - <i>P. Marin Sirdani</i>	» 9
Doke e kanû në Dukagjin - <i>P. Bernardin Palaj</i>	» 20
Gomari i Babatasit - <i>Gegë Toska</i>	» 24
Fausti - <i>D. Lazër Shantoja</i>	» 32
Dokumenta të Historis Kombtare për rreth Kongresit të Lushnjes	» 42
Rilindja e lidhjes së Prizrendit - <i>Mazar Sopoçi</i>	» 51
Ah, ky alkoholi!... - <i>P. Er.</i>	» 59
Dreizehnlinden - <i>F. W. Weber - Epri</i>	» 63
Kundrime letrare	
I - Bota poetike e Naim Frashërit - <i>Gaetan Petrotta</i>	» 67
II - Letërsi pa gjuhë - <i>Vo-De</i>	» 68
III - Në përvjetorin e poetit arbëresh Zef Skiroj - <i>D. R.</i>	» 70
Kundrime shoqnore - <i>Dr. Nush Radovani</i>	» 74
Jehona e Shtypit - <i>n. n. - Gjin Shpata</i>	» 78

HYLLI I DRITËS

E PERKOMËSHME KULTURORE - LETRARE

IDHUJ QI RRËXOHEN, IDHUJ QI DO TË RRËXOHEN

Janë shemtimi i vetvedit e marrja e tjerëvet qi i adhuruen. Nuk i shikjon kush mâ. Çfrytzuesa të çfrytzuem, të kaluem gjatë këtij proçesi n' anemín mâ të ploten e kênjes, të pa-afte me bâ q' as mos t' u kalbet kujtimi qi lanë. Namë per sê gjalli, rrësh-kambë për sê dekuni: tash e parë të deshtuem!

Por mâ fort se njerzët, janë disa idé që kështu lëjn e pre-ndojn. Per 32 vjetë rresht shqyptari kerkon me e gjetun vetin. E nuk e gjên. Valle të bukura valkiresh, qi këcejn para tij një dancë infernale, i njellin gjumin e vdekjes: të shuemt e vetdijes. Si një i dejun, si një i halucinuem në kulm, andrrat e veta ai i mban per masive e të njimendta; e, në sa kantilenat perkdhelëse shungullojn me ritmin e pershpejtuem të njëj *balalajka* e e vëjn në një ekstazë gjymsë çmendunije narcisizmi të neveritshem, ai rrin si i marrakotun, pa u kujtue kurr se asajë kange, sê dalun prej tij, prej tij vetem, i bâjn jeh të zgerdhîmet e tjerëvet, qi luejn e tallen me të.

Qyshë në prehistori e deri në ditën e sodit u dâm në shëj gjithmonë si argatët e tjetërkuj. U levduem e levdohemi se u dha-

më të huejvet pashallarë, sadriazema, prisa, pushtuesa e deri perandorë. Duhet të kemi guximin me e njohtun e me dishmue se e shumta e tyne punuen si mercenarë. Gjithë energjija e vrullit jetësuer të tyne u shpenzue në dobí të të huejvet, e veç në rasë disprimi, atëherë kur fati i vëte me shpinë per múr, vetem atëherë u shkoi mendja te trolli ku kishin lé, u shkoi mendja te trolli prej të cillit kishin dalë. Nderkaqë ata u perpoqen me bà dishka per ketë vend por... deshtuen. Si mercenarë paresh, si mercenarë «rybesh», si mercenarë idësh së hueja shqyptari ásht i aftë me vuejtë flije të panumerta deri në heroizem. Por, per me ndrequn shpín e vet, me u dashtun si vllau me vllá njimendtas e pa paragjykime të frymëzueme prej së huejsh, me jetue në harmoní njani me tjetrin pa i xjerrun syt shoqi shojt, këta nuk e ndien endè mirë Shqyptari. N' instiktin e tij duket si t' ishte e ndrýme një fuqí centrifugale: një të tëhuejun per veti e të vetët, e një bindí morboze per ata shka ásht e vjen prej tjeterkuj.

Ky inhibicjon i shvleftsimit të vetvetit në psyhen e shqyptarit ahmerret e lindë, si antitezë, një megalomani të tejshtueme per shtresat e leskrat heterogjene qi koha e rrethanat kanë lanë mbi shpirtin e tij. Fanatik din të jetë shqyptari, por fanatik vetem kundrejt elementavet të vakcinuem në të. Kështu një parodí qesharake lëvisjesh e vervitjesh së pa-mbrendí e bájñ shqyptarin me pushue të qetët në ndiesín e plozhtë të vetëmjaftimit. Pse, sa pritacak, aqë ásht njëheri edhe mendemadh e i prirun me i shikjue si monumenta veprat e veta të përgjysëta e të daluna si perdhuni. Tue mos kënun i zoti, vetem pse priton, të perftojë ndo' i punë ndertuese të njimendté, krejt origjinalitetin e vet, të thuesh, e perdorë negativisht per me dermue, me rrenue e kritikue: i pakondend për gjithëshka e së mbrami mbetë i pakondend edhe per pakondendimin e vet.

Flamurit të ngritun në Vlonë në 1912 dikur i këndojschin kangë të bukura; sot, qi hija e Tij mbërrin deri gadi në mâ të skajshmin cak të Shqipnís ethnike, ai nuk e entuzjasmon mâ një çetë shqyptarësh.

